

กองทัพพระสงฆ์เกาหลีกับปัญหาพุทธจริยศาสตร์

Korean Buddhist Monk Army and its Buddhist Ethical Problems

ปฐมรัตน์ สุขขียามานนท์¹ และ วัชระ งามจิตเจริญ²
Pathomrat Sukkheeyamanon¹ and Watchara Ngamchitcharoen²

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²Thammasat University

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องเมตตา กรุณา และอวิหิงสา และศีลข้อแรกของเบญจศีลก็ให้เว้นจากการฆ่า โดยหลักการแล้ว พระสงฆ์ทุกนิกายได้รับการคาดหวังให้เป็นต้นแบบทางศีลธรรมของสังคมและไม่ได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมสงคราม เนื่องจากสงครามเกี่ยวข้องกับการฆ่า ซึ่งถือว่าการกระทำผิดศีลและเป็นบาป อย่างไรก็ตาม กองทัพพระสงฆ์เกาหลีในนิกายมหายานก็จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสงครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยอาศัยเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ในเรื่องความเสียสละ เรื่องประโยชน์ที่มุ่งหมาย เรื่องอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ และเรื่องกุศโลบายที่ปรับให้เหมาะกับสภาพปัญหา กระนั้นก็ตาม ไม่ว่ากองทัพพระสงฆ์เกาหลีจะมีเหตุผลที่จำเป็นเพื่อการเข้าร่วมสงครามเพียงใด กองทัพพระสงฆ์เกาหลีก็ได้กระทำการละเมิดพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: กองทัพพระสงฆ์, สงคราม, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

Following from the Buddha's teachings, there are basic teaching ideas about loving-kindness, compassion, and non-violence. In addition, the first rule of the Five Precepts is to abstain from killing. Basically in all Buddhist sects, monks are expected as public moral role-model, and it is unacceptable for monks to involve and engage in any war because it involves killing others which is considered as evil and sinful. However, Korean Buddhist monk army in Mahayana Buddhism had to inevitably involve in war, in term of applying Buddhist ethical action of sacrifice, the intended benefits, the idea of the Bodhisattva, and proper strategies. After all, No matter how necessary of the reasons there were, this Korean Buddhist monk army had violated the Buddhist Doctrines and the Disciplines.

Keywords: Buddhist monk army; war; Buddhist Ethics

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้บุคคลรู้จักความเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และประโยชน์ใด ๆ ของบุคคลอื่น สังคมของชาวพุทธจึงเป็นสังคมที่มีได้มุ่งประสงค์ให้ผู้คนไปทำร้ายบุคคลอื่น เนื่องจากศีลข้อแรกของเบญจศีลคือ การเว้นจากการฆ่าหรือจากการประทุษร้ายกัน และธรรมข้อแรกของเบญจธรรมคือความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขและความสงบสรวคิดจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสั่งสอนพุทธศาสนิกชนคือ พระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนยอมรับความประพฤติว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยและนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมและเพื่อสั่งสอนให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม พระสงฆ์จึงได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าควรประพฤติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย อย่างไรก็ตาม ตามประวัติศาสตร์ของชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเกาหลีได้เกิดกรณีการจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นเพื่อต่อสู้กับศัตรูผู้รุกรานเกาหลี ซึ่งทำให้เกิดข้อถกเถียงกันทางพุทธจริยศาสตร์กรณีพระสงฆ์กับการทำสงคราม งานศึกษานี้จึงต้องการค้นหาคำตอบว่า พระสงฆ์ควรหรือไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน

กองทัพพระสงฆ์ในเกาหลี

เรื่องกองทัพพระสงฆ์ออกรบกับศัตรูของชาติในคาบสมุทรเกาหลีเคยได้รับการกล่าวถึงไว้ในบริบทของพัฒนาการพระพุทธศาสนาสมัยอาณาจักรโคกูรยอว่า กษัตริย์จินในสมัยราชวงศ์ถังส่งกองทัพรุกรานอาณาจักรโคกูรยอ พระสงฆ์ 31,111 รูปเข้าช่วยบ้านเมืองทำสงครามจนได้รับชัยชนะ ซึ่งเรื่องนี้นักวิชาการยังไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเรื่องราวดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่ เนื่องจากยังไม่พบบันทึกใด ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในช่วงเวลาของอาณาจักรโคกูรยอ (Kim, Young-tae, 1993)

กองทัพพระสงฆ์ในสงครามกับญี่ปุ่น

สมัยอาณาจักรโชซอนได้เกิดสงครามที่เรียกว่า อิมจินแวรัน ขึ้นเมื่อเดือนเมษายน ปีคริสต์ศักราช 1592 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าซอนโจ* กองทัพญี่ปุ่นภายใต้การนำทัพของนายพลโทโยโทมิ ฮิเดโยชิ (General Toyotomi Hideyoshi) ได้บุกอาณาจักรโชซอน กองทัพของอาณาจักรโชซอนไม่สามารถต่อต้านข้าศึกผู้รุกรานได้ บ้านเมืองถูกทำลาย ทำให้พระเจ้า

* พระเจ้าซอนโจ ทรงเป็นกษัตริย์องค์ที่ 14 แห่งสมัยโชซอน

4 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

ซอนโจ ทรงต้องทรงทิ้งเมืองหลวงแล้วทรงหลบภัยสงครามไปประทับที่เมืองอียู ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของอาณาจักร ช่วงเวลานั้นประชาชนต่างเดือดร้อนกันถ้วนหน้า ทั้งทั้งอาณาจักรเต็มไปด้วยความสับสนอลหม่าน (Chung, Byung-jo, 2007; Kim Hogarth, Hyun-key, 2002) เมื่อฝ่ายทางการหมดหนทางต่อสู้กับข้าศึก พระคิฮอดังยองคยู ได้นำพระสงฆ์ 611 รูปเข้าต่อสู้กับญี่ปุ่นจนได้รับชัยชนะเป็นครั้งแรกที่ป้อมซองจู ซึ่งถือได้ว่าเป็นชัยชนะครั้งแรกในรอบหลายเดือนที่ผ่านมา นับตั้งแต่กองทัพญี่ปุ่นเข้ารุกรานอาณาจักรโชซอน เมื่อพระเจ้าซอนโจทรงทราบข่าวชัยชนะของกองทัพพระสงฆ์ก็จะทรงแต่งตั้งให้พระคิฮอดังยองคยูดำรงตำแหน่งทังซัง (tangsang) และจะทรงถวายรางวัลให้ นำเสียดายที่พระคิฮอดังยองคยูและกองทัพพระสงฆ์ได้ถูกฆ่าตายในสมรภูมิกิมซัน เสียก่อนที่ท่านจะมีโอกาสเข้ารับการถวายรางวัลจากพระเจ้าซอนโจ พระคิฮอดังยองคยูจึงนับได้ว่าเป็นภิกษุรูปแรกผู้สู้รบและมรณภาพในสงครามครั้งนี้

ในสงครามระหว่างอาณาจักรโชซอนกับกองทัพญี่ปุ่นครั้งนี้ บุคคลสำคัญผู้ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของเกาหลีคือ พระชอซันฮยุงจอง ภิกษุผู้ได้รับการเคารพยกย่องจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ท่านเป็นบุคคลผู้ทำให้พระพุทธศาสนาที่กำลังตกอยู่ภายใต้การกดขี่ข่มเหงจากการเมืองให้มีโอกาสได้ดำรงคงอยู่ในเกาหลีจนถึงทุกวันนี้ ท่านมีลูกศิษย์มากมาย เมื่อประเทศชาติมีภัยร้ายแรง ท่านได้จัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่น ท่านส่งลูกศิษย์ของท่านไปรบตามสมรภูมิต่าง ๆ ซึ่งพระคิฮอดังยองคยูก็เป็นหนึ่งในลูกศิษย์ที่ท่านส่งไปรบด้วยเช่นกัน และชัยชนะของพระคิฮอดังยองคยูที่ป้อมซองจูนี้เองที่ทำให้พระเจ้าซอนโจทรงขอร้องให้พระชอซันฮยุงจองมาช่วยกู้ชาติ พระชอซันฮยุงจองในวัย 73 ปีจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นแม่ทัพของกองทัพพระสงฆ์แห่งอาณาจักรโชซอนอย่างเป็นทางการ พระชอซันฮยุงจองได้ส่งจดหมายถึงพระสงฆ์ทั่วอาณาจักรโชซอน รวมทั้งได้เรียกร้องให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมต่อสู้กับผู้รุกรานจากญี่ปุ่นด้วย ทำให้มีพระสงฆ์เข้าร่วมกองทัพเป็นจำนวนมาก ท่านและลูกศิษย์ผู้มีความสามารถในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการเทศนาสั่งสอนประชาชนได้ใช้เวลาร่วม 7 ปีในการต่อสู้กับศัตรูของชาติ

หากกล่าวถึงพระชอซันฮยุงจองในเรื่องของกองทัพพระสงฆ์แล้ว ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเกาหลีก็อดมิได้ที่จะกล่าวถึงพระชามยองยูจอง ลูกศิษย์ของพระชอซันฮยุงจองผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่ง ในสงครามครั้งนี้ พระชามยองยูจองเป็นผู้นำพระสงฆ์ 811 รูปเข้าต่อสู้กับศัตรูด้านทิศตะวันออก ท่านได้นำกองทัพพระสงฆ์ยึดป้อมพยองยาง คินจากฝ่ายตรงข้าม ในปีคริสต์ศักราช 1597 ท่านได้นำกำลังพระสงฆ์ 1,111 รูปไปล้อมฐานกำลังของกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งนำทัพโดยนายพลคาโต คิโยมาสะ (General Kato Kiyomasa) ท่านได้ลอบเข้าไปสืบความลับที่ฐานทัพของกองทัพญี่ปุ่นหลายครั้งหลายครา และท่านทำให้การเจรจาสันติภาพระหว่างอาณาจักรโชซอนกับนายพลคาโต คิโยมาสะบรรลุผล ท่านได้สร้างป้อมปราการหลาย

แห่ง อีกทั้งยังได้ส่งข้าวและสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันไปมอบให้แก่ประชาชนราว 11,111 คน ด้วย นอกจากนี้ พระชามยงยงจยังได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าอินโจให้เป็นทูตเจรจา สันติภาพกับญี่ปุ่นด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีใครเหมาะสมเท่ากับท่านอีกแล้ว เนื่องจากราชสำนัก โชซอน หวาดระแวงและกลัวญี่ปุ่นมากจนไม่มีใครกล้าทำหน้าที่ดังกล่าว พระชามยงยงจได้ไป ญี่ปุ่นและเจรจาประสบผลสำเร็จจนทำให้อาณาจักรโชซอนและญี่ปุ่นสามารถกลับมา มีความสัมพันธ์ทางการทูตได้อีกครั้ง ท่านได้กลับมาสู่มาตุภูมิพร้อมกับเชลยศึกชาวเกาหลี ประมาณ 3,111 คน

กองทัพพระสงฆ์ในสงครามกับจีน

หลังจากสงครามกับกองทัพญี่ปุ่นครั้งดังกล่าวผ่านพ้นไป พระสงฆ์ก็ได้มีโอกาสเข้าไป เกี่ยวข้องกับสงครามอีก ครั้งนี้เป็นสงครามจากการรุกรานของกองทัพจีนในปีคริสต์ศักราช 1627 พระฮอแบกมยงโจ นำกองทัพพระสงฆ์จำนวน 4,111 รูปเข้าต่อสู้กับผู้รุกรานจนได้รับ ชัยชนะที่อันจู่ สงครามจากการรุกรานของกองทัพจีนอีกครั้งในเดือนธันวาคม ปีคริสต์ศักราช 1636 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอินโจ* สงครามครั้งนี้มีชื่อว่า พยองจาโฮรัน เมื่อเกิดสงคราม ขึ้นพระเจ้าอินโจทรงลี้ภัยไปอยู่ที่นั่นฮันซันซง ช่วงการทำสงครามก่อนอาณาจักรโชซอนจะ ประกาศยอมแพ้นี้ พระสงฆ์จำนวนมากได้ต่อสู้กับกองทัพผู้รุกรานด้วยความกล้าหาญ ต่อมา พระพยองกัมกักซง ได้จัดตั้งกองทัพพระสงฆ์นามว่า กองทัพขับไล่ความชั่วร้าย เพื่อไปขับไล่ผู้ รุกราน แต่อย่างไรก็ตาม กองทัพดังกล่าวยังไม่ทันได้รับ พระเจ้าอินโจก็ทรงประกาศยอมแพ้ต่อ กองทัพจีนไปเสียก่อนเมื่อเดือนมกราคม ปีคริสต์ศักราช 1637

ผลจากการเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อสู้ผู้รุกรานอาณาจักรของกองทัพพระสงฆ์ทำให้ทาง ราชการชื่นชมการกระทำของกองทัพพระสงฆ์มากขึ้น ภาพพจน์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เปลี่ยนแปลงไป ทางราชการหันกลับมาสนับสนุนพระสงฆ์ด้วยการมอบรางวัล และมอบ ตำแหน่ง รวมไปถึงมอบความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาและการปกป้องบ้านเมืองซึ่งต่างไป จากช่วงก่อนสงครามที่พระสงฆ์และพระพุทธศาสนาถูกกดดันจากลัทธิขงจื้อผ่านนโยบายของ ทางราชการ

นอกจากทางราชการจะชื่นชมการกระทำของกองทัพพระสงฆ์แล้ว ชาวโชซอนก็รู้สึกชื่น ชมและรู้สึกอบอุ่นใจที่พระสงฆ์ไม่ละเลยความเดือดร้อนของประชาชน การช่วยชาติของกองทัพ พระสงฆ์ถือเป็นการกระทำเพื่อความสงบสุขและความปลอดภัยของประเทศชาติ ความเสียสละ และความกล้าหาญของพระสงฆ์ทำให้ชาวโชซอนสัมผัสถึงธรรมชาติอันแท้จริงของ

* พระเจ้าอินโจ ทรงเป็นกษัตริย์องค์ที่ 16 แห่งสมัยโชซอน

พระพุทธศาสนาที่มุ่งขจัดความชั่วร้ายและเพิ่มพูนสิ่งดีงาม ยิ่งไปกว่านั้น กองทัพพระสงฆ์ยังแสดงถึงหลักการที่แนบแน่นมากับพระพุทธศาสนาแบบเกาหลีจากจุดเริ่มต้นที่ว่า จงทำงานเพื่อประชาชนและชาติ (work for the people and the nation)

เหตุผลสนับสนุนและคัดค้านเรื่องกองทัพพระสงฆ์

เรื่องกองทัพพระสงฆ์ของเกาหลีเป็นประเด็นพระพุทธศาสนากับการทำสงคราม ซึ่งประเด็นจะมุ่งไปที่ผู้กระทำที่เป็นพระสงฆ์เป็นหลักว่า ตามพุทธจริยศาสตร์แล้วพระสงฆ์ควรหรือไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน โดยนำเรื่องกองทัพพระสงฆ์ในเกาหลีมาเพื่อให้เป็นตัวอย่างว่า ถ้าต่อไปในอนาคตเกิดกองทัพพระสงฆ์ขึ้นอีก เราจะมองเรื่องนี้ตามพุทธจริยศาสตร์อย่างไร

ประเด็นที่ตั้งมานี้มองได้หลายมุม มุมแรกคือมุมมองความคิดเห็นของฝ่ายที่เห็นด้วยว่าพระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งกับการทำสงครามไม่ว่าจะด้วยความจำเป็นใดก็ตาม เพราะพระพุทธศาสนามีจุดยืนเรื่องการไม่ฆ่าคน ซึ่งต่างจากสงครามที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าคน ดังนั้นเมื่อนำเอาเกณฑ์ตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้พิจารณาประเด็นนี้จะพบว่า การกระทำสงครามของพระสงฆ์เป็นการละเมิดพระวินัย ทั้งพระวินัยของเถรวาท พระวินัยของมหายาน และสิกขาบทพระโพธิสัตว์ระดับ ครุกาบัติ (เสฐียร พันธรั้งษ์, 2543) ซึ่งกำหนดโทษหนักขึ้น ปาราชิกสำหรับการฆ่ามนุษย์ นอกจากนี้ พระวินัยในพระพุทธศาสนายังกำหนดโทษที่เบาลงมาสำหรับการกระทำที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น กรณีภิกษุไปดูกระบวนทัพที่จะไปรบ กรณีภิกษุไปอยู่ในกองทัพเกินสามคืน กรณีภิกษุไปยิงสนามรบ ที่พักพล ที่จัดทัพ ยิ่งไปกว่านั้น แม้ภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาวุธก็ยังมีความผิด

นอกจากพระสงฆ์ที่ทำสงครามจะละเมิดพระวินัยแล้ว การกระทำของพระสงฆ์ดังกล่าวยังละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตาทุกรูปอีกด้วย พระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสนาแห่งความเมตตาทุกรูป การมีความรักต่อตนเองและผู้อื่นตลอดจนถึงการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาตกทุกข์ได้ยาก จะช่วยทำให้มนุษย์มีจิตใจอ่อนโยน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สังคมเกิดความสงบสุข การเช่นฆ่าเป็นศัตรูกันก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้นได้โดยง่าย ความเมตตาทุกรูปนี้ได้รับการบัญญัติให้เป็นธรรมข้อแรกของเบญจธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้การรักษาเบญจศีลสมบูรณ์ขึ้น พุทธศาสนิกชนทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์จึงควรประพฤติตนให้มีความเมตตาทุกรูปเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข ดังนั้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามย่อมถือว่าเป็นการละเมิดธรรมเรื่องความเมตตาทุกรูปอย่างชัดเจน

จากเหตุผลข้างต้นทำให้เกิดข้อสรุปว่า พระสงฆ์ไม่ควรทำสงครามเพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรมทั้งจากการละเมิดพระวินัยเรื่องการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตและการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตาการุณา

ความเห็นของฝ่ายแรกถูกมองจากความเห็นของอีกฝ่ายว่าเป็นความเห็นอุดมคติเชิงพุทธหรือความเห็นแบบโลกุตระ พระสงฆ์ไม่ได้เป็นมนุษย์กลุ่มเดียวในโลก พระสงฆ์ต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งไม่ควรจะทอดทิ้งให้สมาชิกคนอื่นในสังคมต้องเผชิญกับความทุกข์ตามลำพัง ในทางตรงกันข้ามพระสงฆ์ควรร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนอื่น ๆ ในสังคมในฐานะกัลยาณมิตรของคนในสังคม ความเห็นของฝ่ายหลังนี้จะมองเชิงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหรือความเห็นแบบโลกียะ โดยมองว่าแม้พระพุทธศาสนาจะมีหลักการเรื่องการไม่เบียดเบียนชีวิตของมนุษย์ แต่ชาวพุทธจำนวนมากไม่น้อยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น ประเทศที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาก็มีกองทัพเพื่อปกป้องอธิปไตยของชาติ ชาวพุทธจำนวนมากต้องเป็นทหารเพราะเป็นหน้าที่พลเมือง บางประเทศอย่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีกองทัพพระสงฆ์และทหารพระสงฆ์เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าชาวพุทธทั้งคฤหัสถ์และพระสงฆ์ต่างก็มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการทำสงครามได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามจึงเป็นการกระทำที่ควร เนื่องจากเป็นการกระทำเฉพาะกิจ ถูกฉฉิน และเป็นการกระทำเพื่อให้สังคมส่วนรวมเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

ตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว การทำสงครามของพระสงฆ์เป็นการกระทำผิดและไม่ควรทำ แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีเป็นสิ่งที่ทำให้คนรุ่นหลังจะต้องหันกลับมาคิดวิเคราะห์ว่า แท้ที่จริงแล้วสังคมพุทธมีพื้นที่ให้กับกองทัพพระสงฆ์หรือไม่ อย่างไร ซึ่งก่อนที่เราจะตัดสินว่ากองทัพพระสงฆ์กับการทำสงครามเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนจะยอมรับได้หรือไม่นั้น เราจำเป็นจะต้องหาเหตุผลความชอบธรรมที่จะให้พระสงฆ์ทำสงครามที่เรียกกันว่า “สงครามที่เป็นธรรม” กันเสียก่อน

สงครามที่เป็นธรรม (Just war) เป็นแนวคิดของนักบุญออกัสติน (Saint Augustine) และแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากนักบุญโธมัส อควินัส (Saint Thomas Aquinas) จนเป็นหลักการของสงครามที่เป็นธรรม (Principles of the just war) ที่ว่า สงครามจะเป็นไปด้วยความชอบธรรมได้จะต้องพิจารณาเรื่องความชอบธรรมในการเข้าสู่สงครามและความชอบธรรมในการทำสงคราม ดังจะกล่าวต่อไปนี้ (Keown, 2005)

1. ความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม ประกอบด้วยผู้มีอำนาจโดยชอบธรรม มีสาเหตุอันชอบธรรม ใช้เป็นมาตรการสุดท้าย ด้วยความหวังที่จะได้ชัยชนะ Chance of และเพื่อจุดมุ่งหมายที่ชอบธรรม คือ สันติภาพ

8 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

2. ความชอบธรรมในการทำสงคราม ประกอบด้วยระดับความรุนแรง ที่ใช้ในสงครามจะต้องสมน้ำสมเนื้อกับภัยสงครามที่ประสบ และมีการแยกแยะความแตกต่าง กล่าวคือ ผู้ทำสงครามต้องแยกแยะระหว่างพลเรือนกับทหารฝ่ายตรงข้าม เพื่อหลีกเลี่ยงการฆ่าพลเรือน

หลักการของสงครามที่เป็นธรรมข้างต้นเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างชาวคริสต์กับชาวมุสลิมจนทำให้เกิดสงครามระหว่างศาสนากันขึ้น ซึ่งการทำสงครามทำให้ผู้ทำสงครามในฐานะตัวแทนของศาสนาจำเป็นจะต้องเรียกร้องหาความเป็นธรรมในการทำสงครามมาเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้ทำสงครามรู้สึกว่าการทำสงครามครั้งนั้นเป็นความชอบธรรมที่ศาสนาและสังคมจะพึงยอมรับได้อย่างไม่ตะขิดตะขวงใจ ต่อมาหลักการทำสงครามที่เป็นธรรมก็ถูกนำมาใช้วิเคราะห์การทำสงครามในที่อื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยวและ/หรือไม่เกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา เหมือนสงครามต้นกำเนิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม

สำหรับพระพุทธศาสนานั้น นักวิชาการอย่างแชลลี บี. คิง (cite in Charp, 2005) แสดงความเห็นเรื่องสงครามที่เป็นธรรมว่า ในพระพุทธศาสนาไม่เคยมีการบันทึกเรื่องทฤษฎีความชอบธรรมของสงครามอย่างจริงจังเป็นลายลักษณ์อักษร นั่นเป็นเพราะคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาเรื่องกรรมทำให้ทฤษฎีความชอบธรรมของสงครามในพระพุทธศาสนาเป็นไปได้ เนื่องจากการฆ่าคนเป็นการละเมิดศีลข้อแรก และทำให้ผู้กระทำได้รับผลกระทบชั่วตามมา พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนเอาไว้ในสังยุตตนิกายว่า ทหารที่รบเพื่อฆ่าคนอื่นแล้วตัวเองต้องตายลงในระหว่างการสู้รบ ทหารนั้นจะไปเกิดใหม่ใน “นรกที่เต็มไปด้วยการเข่นฆ่า” แสดงว่าผลกระทบยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อทฤษฎีสงครามที่เป็นธรรม แต่แชลลี บี. คิงก็มีความเห็นว่า ในบางกรณีก็ไม่สามารถชี้ชัดว่าพระพุทธศาสนาปฏิเสธสงครามที่เป็นธรรม เนื่องจากชาวพุทธมีโอกาสเกี่ยวข้องกับสงคราม การเห็นความจำเป็นของการป้องกันตัวเองทำให้ชาวพุทธสามารถให้การยอมรับทางศีลธรรมอย่างจำกัดแก่การยอมรับการใช้ความรุนแรงเพื่อการปกป้องได้

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของพระมหาสมบุรณ์ พรธนา(2558) พบว่า ในคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกามีข้อความบางส่วนที่ยอมรับสงครามที่ในงานวิจัยเรียกว่าสงครามที่ยุติธรรม อีกทั้งคัมภีร์มหาปริณิรวาณสูตร และอุบายเภาศัลยสูตรของพระพุทธศาสนาเมฆายนก็ปรากฏความคิดเรื่องการทำสงครามที่ยุติธรรมไว้ โดยอนุญาตให้ชาวพุทธสามารถทำสงครามเพื่อปกป้องประเทศ ศาสนา และประชาชนเพื่อให้รอดพ้นจากการกระทำของผู้รุกราน ผู้ปราศจากคุณธรรม

จากความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการทำสงครามที่เป็นธรรม อาจจะทำให้ประเด็นพระสงฆ์จับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขันว่าเป็นการกระทำที่ควรหรือไม่ควร ดูเหมือนมีคำตอบรองรับอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีอาจด่วนสรุปได้แน่ชัดอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนา

มหายาน อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ก็น่าจะสามารถช่วยตอบคำถามประเด็นนี้ได้ในระดับหนึ่งเช่นกัน

เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เรื่องกองทัพพระสงฆ์

งานศึกษาเรื่องกองทัพพระสงฆ์ตามพุทธจริยศาสตร์นี้ได้ตั้งประเด็นที่ต้องการค้นหา คำตอบว่า พระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขันหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้มีความเห็นออกเป็นสองทางคือ พระสงฆ์ไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้กับใครก็ตามและไม่ว่าในสถานการณ์ใดก็ตาม และพระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน

1. เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เพื่อสนับสนุนว่าไม่ควร

หากพระสงฆ์ทำสงครามก็หมายความว่าพระสงฆ์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรรมฆาตกรรม และการใช้อาวุธเพื่อการฆาตกรรม ซึ่งเป็นการทำลายศีลธรรมด้วยการละเมิดพระวินัยในพระพุทธศาสนาเถรวาทและการละเมิดพระวินัยโพธิสัตว์ของพระพุทธรูปศาสนาพุทธนิกายมหายาน รวมถึงเป็นการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอวิหิงสาด้วย

พระสงฆ์ทำสงครามเป็นการละเมิดพระวินัยของพระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องอาบัติปาราชิกสิกขาบทห้าข้อห้ามฆาตกรรมหรือแสวงหาศาสตราอันจะนำไปสู่ความตายแก่ร่างกายมนุษย์ นอกจากนั้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามยังเป็นการละเมิดพระวินัย ทำให้ต้องอาบัติปาราชิกสิกขาบทแล้ว พระสงฆ์ยังต้องอาบัติปาจิตตีย์สิกขาบท หากเข้าไปส่วนในร่วมในกองทัพ หรือเพียงเข้าไปดูการเคลื่อนทัพขบวนออกรบ [วิ.มหา. (ไทย) 2/311/451-452] หากมีเหตุในการที่ต้องพักแรมอยู่ในกองทัพได้เพียง 2-3 คืน [วิ.มหา. (ไทย) 2/317-318/455-456]

นอกจากพระสงฆ์ทำสงครามจะมีความผิดต้องอาบัติปาราชิก อาบัติปาจิตตีย์ และอาบัติทุกกฎแล้ว การเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาวุธที่ใช้ทำสงครามก็เป็นความผิดต่ออภิธรรม เรื่องการแต่ต้องวัตถุอนามาสคือ ศัสตราวุธชนิดต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องทำร้ายชีวิตและร่างกาย ซึ่งการจับหรือแต่ต้องวัตถุอนามาสนี้ไม่ได้กล่าวโดยตรงในบาลี พระอรหันตภิกษุก็ได้เทียบเคียงไว้ในวินิตวัตถุ คือ เรื่องเทียบสำหรับตัดสินอาบัติบ้าง ในที่อื่นบ้าง วางธรรมเนียมไว้บ้าง ซึ่งเป็นการสมควรอยู่ ยกตัวอย่าง ภิกษุผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์จะจับศัสตราวุธก็จะดูน่าเกลียด เพราะอาวุธเป็นสิ่งของที่ภิกษุไม่ควรจับหรือแต่ต้อง

กองทัพพระสงฆ์เป็นการกระทำที่เข้าข่ายละเมิดพระวินัยโพธิสัตว์ของพระพุทธศาสนา มหายาน ต้องอาบัติครุกาบัติสิกขาบทห้าข้อห้ามฆ่าชีวิตมนุษย์ให้ตายด้วยมือตนเอง ไข้ให้ผู้อื่นกระทำหรือเป็นใจสมรู้ ตลอดจนฆ่าชีวิตสัตว์เล็กใหญ่ให้ตาย ต้องสถานโทษหนัก การเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การทำสงครามทำให้พระสงฆ์มีโอกาสที่จะเป็นผู้ต้องอาบัติลหุกาบัติสิกขาบท 5 สิกขาบท ดังนี้ (ธีรยุทธ สุนทร, 2541)

10 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

- 1) ห้ามเก็บอาวุธสำหรับฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ไว้ในครอบครอง
- 2) ห้ามซื้อขายอาวุธสำหรับฆ่ามนุษย์และสัตว์
- 3) ห้ามไปดูกระบวนการทรมานที่เขายกไปเพื่อจะรบกัน ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่จะมีเหตุ
- 4) ห้ามภิกษุที่มีเหตุต้องไปในกองทัพอยู่ในกองทัพเกินสามวัน มิฉะนั้นต้องปาจิตตีย์
- 5) ห้ามภิกษุระหว่างอยู่ในกองทัพสามวันไปสู่สนามรบ ไปสู่ที่พักพล ไปสู่ที่จัดกระบวนการทรมาน ไปดูช้าง ม้า รถ พลเดินจัดกระบวนการเป็นกอง ๆ มิฉะนั้นต้องปาจิตตีย์

กรณีพระสงฆ์จับอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อทำสงครามเป็นการกระทำที่ละเมิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเรื่องเมตตากรุณา และเรื่องอวิหิงสาหรือความไม่เบียดเบียน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเรื่องความรักและการช่วยเหลือเพื่อนร่วมโลก เมื่อชาวพุทธรับเอาหลักธรรมนี้มาใช้ก็ย่อมจะไม่ไปเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น พระสงฆ์ในฐานะเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าย่อมต้องมีจิตสำนึกถึงเรื่องดังกล่าวดีกว่าคนที่ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเลย อีกทั้งพระสงฆ์ยังต้องเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในเรื่องเมตตากรุณาและอวิหิงสา เพื่อให้คนในสังคมได้เรียนรู้ เลียนแบบ และปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ เพราะผลการปฏิบัติในระยะยาวจะช่วยทำให้สังคมน่าอยู่ สังคมสงบ และเป็นสังคมที่ปราศจากการทำร้ายซึ่งกันและกัน หรือสงครามต่อสู้กันที่สุดในที่สุด กรณีของกองทัพพระสงฆ์นี้ไม่ว่าจะพิจารณาจากมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกาย โดยหลักแล้วการกระทำของพระสงฆ์ถือได้ว่าเข้าข่ายละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอวิหิงสาอย่างชัดเจน

2. เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ว่าสมควร

หลักธรรมเรื่องความเสียสละเป็นหลักธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทุกคนรู้จักการเสียสละ เมื่อถึงคราวบ้านเมืองคับขันพระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคม ในฐานะกัลยาณมิตรของคฤหัสถ์ และในฐานะผู้ปฏิบัติธรรมก็ควรรู้จักการเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน ความรู้ความสามารถ และสีกขาบท เพื่อจัดการความไม่ยุติธรรมหรือสิ่งชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

นอกจากเรื่องความเสียสละแล้ว เกณฑ์ตัดสินถัดไปก็คือ เป้าหมายหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายที่เรียกว่า อรรถ 3 อันประกอบด้วย ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ถ้าการที่พระสงฆ์ทำสงครามจะเอื้อให้เกิดประโยชน์ตามอรรถ 3 แล้ว การทำสงครามนั้นก็น่าจะมีการยอมรับชมเชยเกิดขึ้น พระสงฆ์ทำสงครามเอื้อประโยชน์ที่เห็นได้ชัดคือ ประโยชน์ของคนหมู่มาก ประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ของผู้อื่น สำหรับประโยชน์ตนก็คือ

ประโยชน์เรื่องการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อน การได้ปฏิบัติธรรมจากการทำงานเพื่อสังคม เรื่องความเมตตากรุณา

หากประเทศชาติตกอยู่ในภาวะคับขันแล้วพระสงฆ์ยังไม่คิดจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำยที่สุดแล้ว พระสงฆ์และพระพุทธานุภาพอาจจะไม่มีที่ยืนในสังคมก็ได้ พระสงฆ์ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนากายมหายานจึงตัดสินใจลุกขึ้นมาจับอาวุธขึ้นต่อสู้ผู้รุกราน เนื่องมาจากแนวคิดอุดมการณ์พระโพธิสัตว์เรื่องความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญและเป็นที่มาแห่งคุณธรรมอื่น ๆ ของบุคคลที่เป็นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ย่อมจะเป็นผู้เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่พระโพธิสัตว์จะให้ความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลก ยอมเสียสละได้แม้แต่ชีวิตตนเอง เพื่อช่วยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ ในกรณีนี้ พระสงฆ์แสดงความรักและความปรารถนาให้ชาวโซซอนมีความสุข รวมถึงยังมีความสงสารคิดจะช่วยให้ชาวโซซอนพ้นทุกข์จากการรุกรานของกองทัพศัตรู

เกณฑ์ตัดสินต่อไปคือ กุศโลบาย ซึ่งในที่นี้หมายถึงวิธีการที่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องกับสงครามได้หากได้ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทั้งก่อนเข้าสู่สงครามและขณะทำสงคราม ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) สาเหตุอันชอบธรรม คือเพื่อป้องกันหรือปกป้องประเทศชาติ ไม่ใช่มุ่งรุกรานประเทศอื่น
- 2) วิธีการเข้าสู่สงครามเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนได้
- 3) จุดมุ่งหมายของการเข้าสู่สงครามเพื่อฟื้นฟูสันติภาพให้กลับคืนมา
- 4) ระดับความรุนแรงที่ใช้ในสงครามไม่ควรเกินความรุนแรงที่ได้รับ
- 5) ต้องรู้จักแยกแยะว่าใครคือศัตรู ไม่ควรฆ่าผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง

เรื่องวิธีการต่าง ๆ ที่พูดมานี้เป็นการปรับใช้กับแต่ละเหตุการณ์ หมายความว่า พระสงฆ์จะทำสงครามได้ถ้าเข้าเงื่อนไขที่กล่าวมานี้ ถ้าในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีตัวละครคือ พระสงฆ์เป็นผู้กระทำเหมือนกัน แต่เหตุปัจจัยในแต่ละเหตุการณ์ไม่เข้าเกณฑ์ ก็ไม่เข้าข่ายข้อยกเว้นให้พระสงฆ์ทำสงครามได้

จากการศึกษาเรื่องกองทัพพระสงฆ์เกาหลีกับปัญหาพุทธจริยศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า เมื่อนำเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์จากมุมมองของพระพุทธานุภาพเถรวาทมาวิเคราะห์ เรื่องกองทัพพระสงฆ์จะเห็นว่า พระสงฆ์ไม่ว่านิกายเถรวาทหรือนิกายมหายานล้วนไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้ทำสงครามกับผู้ใด ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

- 1) การฆ่าคนในการทำสงครามเป็นการละเมิดพระวินัยต้องอาบัติปาราชิกเรื่องการฆ่ามนุษย์ และเป็นการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอิหิงสา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

12 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

- 2) พระสงฆ์ที่มีวิธีการอื่นที่จะช่วยประเทศชาติได้ อาทิ การให้กำลังใจคนที่กำลังทุกข์ใจ แสดงธรรมที่ให้สติแก่ทุกฝ่าย อวยพรให้ทุกคนปลอดภัย และหากจำเป็นก็อาจจะต้องลาสิกขาออกมาช่วยประเทศชาติทางใดทางหนึ่งเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ในทางตรงกันข้าม หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์เกาหลี อันได้แก่ 1) เพื่อปกป้องเอกราชของประเทศชาติ 2) เพื่อรักษาชีวิตของชาวเกาหลี และ 3) เพื่อไม่ให้กองทัพญี่ปุ่นทำบาป แล้วนำเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์จากมุมมองของพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์จะทำให้มีน้ำหนักสนับสนุนว่า พระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน แม้จะเป็นเรื่องผิดศีลหรือผิดหลักธรรมแต่เป็นสิ่งที่ควรทำด้วยเหตุผลต่อไปนี้

- 1) กองทัพพระสงฆ์เกิดขึ้นหลังจากระบบการป้องกันบ้านเมืองวิธีอื่นเกิดความล้มเหลวแล้ว
- 2) กองทัพพระสงฆ์ตั้งขึ้นเพื่อ “ปกป้อง ” มิใช่เพื่อรุกรานประเทศอื่น จึงถือว่ามีได้มีเจตนาไปเบียดเบียนผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันควร และถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมที่พระสงฆ์ผู้ยึดอุดมการณ์พระโพธิสัตว์จะกระทำการช่วยเหลือชาวโซซอนที่กำลังเดือดร้อน
- 3) กองทัพพระสงฆ์ทำงานภายใต้ “หลักธรรม” ของพระพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องความเมตตากรุณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวโซซอน อีกทั้งยังพยายามเสียสละความบริสุทธิ์แห่งศีลของตนเพื่อช่วยมิให้ศัตรูผู้รุกรานต้องตกนรกจากการฆ่าคน โดยพระสงฆ์ยอมตกรกเสียเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่สัตว์โลกให้ไปสู่ความหลุดพ้นก่อนตนเอง
- 4) กองทัพพระสงฆ์จะช่วยให้ภาพจน์ของพระพุทธศาสนาในคาบสมุทรเกาหลีดีขึ้นในระยะยาว ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของพระสงฆ์เพื่อสังคมในลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวโซซอนตลอดจนชาวเกาหลีปัจจุบันตระหนักว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีค่าควรแก่การนับถือ เพราะเป็นศาสนาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชน และเป็นศาสนาที่ร่วมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาวเกาหลีตลอดมา

สรุป

เหตุการณ์สงครามในประวัติศาสตร์ของเกาหลีและบริบทของสังคมเกาหลีถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคมต้องตัดสินใจจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นเพื่อปกป้องเอกราชของประเทศชาติ เพื่อความปลอดภัยของสถาบันพระมหากษัตริย์และชีวิตชาวเกาหลี เพื่อไม่ให้ศัตรูต้องทำบาป และเพื่อความดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนาในเกาหลี

ด้วยเหตุที่สังคมและแวดวงวิชาการด้านพระพุทธศาสนายังไม่สามารถหาข้อสรุปอย่างเป็นเอกฉันท์ถึงเรื่องพระสงฆ์กับสงครามได้ เนื่องจากการทำสงครามถือได้ว่าเป็นการเบียดเบียนชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการทำลายชีวิตหรือการทำร้ายร่างกายของบุคคลอื่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการละเมิดหลักธรรมวินัยอย่างชัดเจน ไม่ว่าเราจะใช้เหตุผลต่าง ๆ อาทิ ความเสียสละ ประโยชน์ต่อส่วนรวมที่มุ่งหมาย อุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ กุศโลบายที่ปรับให้เหมาะกับสภาพปัญหา เหตุผลดังกล่าวต่างก็ล้วนมีอาจช่วยให้พระสงฆ์ผู้กระทำความผิดปราศจากการฆ่ามนุษย์ในการทำสงครามต้องหลุดพ้นจากบาปที่กระทำได้ ดังนั้น การใช้เกณฑ์ตัดสินตามพุทธจริยศาสตร์พิจารณาเรื่องกองทัพพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความระมัดระวังอย่างมากถึงมากที่สุด

บรรณานุกรม : References

- เดวิด ชาป แพล. (2548). *จิตวิญญาณเพื่อสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา.
- Charp, D. tr. (2005). *Social Spirit*. Bangkok: Saunngoenmeema.
- ธีรยุทธ สุนทร. (2541). *พุทธศาสนมหายานในประเทศไทย จีนิกายและอนัมนิกาย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Suntra, T. (1998). *Mahayana Buddhism in Thailand : Chinese Nikaya and Anam Nikaya Buddhism*. Bangkok: MCU Press.
- พระมหาสมบุรณ์ พรรณา. (2558). พระสงฆ์กับสงครามที่ยุติธรรม. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 22(1), 13-35.
- Phramaha Somboon Phanna. (2015). Buddhist Monks and Just War. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 22(1), 13-35.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.

14 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

เสฐียร พันธงชัย. (2543). *พุทธศาสนมหายาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

Pantarungsri, S. (2002). *Mahayana Buddhism*. Bangkok: Sukpapjai.

Byung-jo, Chung, (2007X). *History of Korean Buddhism*. Paju: Jimoondang.

Keown, D. (2005). *Buddhist Ethics: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Kim Hogarth, Hyun-key. (2002). *Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea*. Seoul: Jimoondang.

The Korean Buddhist Research Institute (ed). (1993). *The History and Culture of Buddhism in Korea*. Seoul: Dongkuk University Press.

